

N:o 16.

Ank. till Riksd. kansli den 14 mars 1899, kl. 1 e. m.

Betänkande, i anledning af väckta motioner dels angående förenkling af gällande bestämmelser om stämpelafgift för sterbhusdelegares andel i dödsbo m. m., dels ock om åstadkommande af verksammare kontroll öfver att stämningar till underrätt vederbörligen stämpelbeläggas.

(1:a A.)

En af herr friherre *Carl Klingspor* inom Första Kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, n:o 15, är af följande lydelse:

»Genom lagen den 9 augusti 1894 angående stämpelafgiften höjdes i betydlig mån den skatt till staten, som förut skolat utgå ur dödsbo, hvarjemte förändrade grunder för dess utgörande infördes.

Redan vid lagens beslutande i Riksdagen påpekades, att densamma skulle komma att i fråga om den deri stadgade s. k. arfsskatt medföra olägenheter, hvilket ock sedermera af erfarenheten bekräftats. — Stämpelafgift vid boupptecknings ingifvande till domstol skall enligt lagen beräknas efter storleken af hvarje arfvings eller testamentstagares andel af dödsboets behållning. Ofta är emellertid storleken af dylik andel ingalunda ostridig. Detta, tillika med stämpelafgiftens rätt betydliga belopp, har medfört talrika, stundom svårlösta rättegångar angående stämpelafgiftens rätta beräkning. Härigenom betungas den enskilde med kostnader utom den redan nog höga stämpelafgiften, oafsedt att ökning af rättegångarnes antal i sig är föga önskelig.

För bedömande af särskildt testamentstagares andel i boet måste domstol ingå i pröfning af civila rättsförhållanden. Vid derefter uppkommande civilrättsliga tvister angående bodelningen kunna upplysningar förekomma, som nödga domstolen att frångå sin vid stämpelafgiftens bestämmande uttalade mening. Visserligen medgifver lagens 25 § återfående af stämpelafgift, i den mån i civil tvist visat sig, att den ej bort utgå. Till domstols anseende bidrager dock icke att sålunda nödgas skifta mening. Naturlig böjelse hos domaren torde derjemte kunna förutsättas att i det längsta fasthålla sin en gång uttalade åsigt, hvaraf följer, att hans bedömande af den civila rättstvisten lätt blifver ej fullt objektivt.

Samma skefva ställning intager domaren vid stämpelafgiftens bestämmande. I tvifvelaktiga fall, som talrikt förekomma, frestas han att uttaga den högre afgiften, enär han derigenom bäst skyddar sig sjelf från ekonomisk förlust eller åtminstone från en alltid obehaglig skriftvexling med stämpelgranskare eller advokatfiskal. Domarens ställning är äfven i detta hänseende ej fullt objektiv, hvilket i längden måste menligt inverka å allmänhetens tilltro till domareståndet. Enligt äldre lag var förhållandet annorlunda, därför att grunderna för stämpelafgiftens beräkning voro så enkla, att tvetydighet svårligen kunde uppkomma.

Förutnämnda olägenheter och andra dylika, vid lagens debatterande i Riksdagen nämnda, mindre i ögonen fallande, äro hufvudsakligen af formel natur och beröra därför icke, ehuru viktiga, lagens reella innehåll. Emellertid torde lagen gifva anledning till anmärkningar äfven af saklig innebörd.

Arfsskatten torde finnas vara mera betungande än nödigt, i synnerhet om man tager hänsyn till statsverkets nuvarande ekonomiska ställning. Detta oakadt, lærer den icke inbringa staten större inkomst, än den förut stadgade bouppteckningsstämpeln gjorde, åtminstone ej i någon betydande mån. Skattebeloppets storlek frestar till kringgående af lagen, hvilket i fråga om lös egendom lätt kan ske och äfven med afseende å fastigheter ofta låter sig verkställa utan synnerlig olägenhet genom bortskänkande under lifstiden eller annorledes. Den omständigheten, att lagen i fråga om arfsskatten visat sig föga effektiv, ådagalägger, att medvetande om skattens rättvisa icke i allmänhet vunnit insteg hos befolkningen. En lag, hvars efterlevande eljest laglydiga medborgare ej göra sig samvete af att undandraga sig, måste motverka sinnet för laglydnad i allmänhet, hvarjemte med fog kan dragas i tvifvelsmål, huruvida en sådan lag verkligen är med rätt och billighet förenlig. Vål må det vara sant, att flerstädes i andra länder högre arfsskatt införts. Häraf följer dock icke, att ifrågasvarande skattesatser äro lämpliga i Sverige, der åtminstone för närvarande

behof att bibehålla dem vid nuvarande höjd ej finnes och der folket af ålder varit vandt att oqvaldt få åtnjuta en hvar hvad han kunnat ärfva eller förvärfva samt att efter sin död lemna det, i det närmaste fritt, till sina efterkommande, vare sig bröstarfvingar, fjermare fränder eller oskylda. Om hittills jemförelsevis ringa missnöje med arfsskatten bland allmänheten försports, torde detta hafva berott mycket på lättheten att kringgå lagens bestämmelser derom.

I fråga om fast egendom, som innehafves såsom fideikommiss, uppbäres arfsskatten medelst stämpel å fideikommissbrevet, då det för lagfart företes. Tillträdande fideikommissarie har möjligen ej annan tillgång än bruksningsrätten till fideikommisset. Då egendomen ej kan medelst in-teckning belånas, förrän han erhållit lagfart, kan det vara honom omöjligt att skaffa penningar till gäldande af stämpelafgiften, i följd hvaraf lagfart ej kan vinnas. Huru i detta fall skall förfaras, angifver ej lagen. Allmänt bekanta tilldragelser vid ett fideikommiss i södra Sverige hafva nogsam-t ådagalagt svårigheten för staten att under vissa omständigheter utfå sin skattefordran. Om fideikommissarie åter betalar stämpelafgiften och dör kort efter tillträdet af egendomen, kan han komma att göra betydlig ekonomisk förlust. Det har ock inträffat, att fideikommissarie nekat till-träda fideikommitterad egendom. Ifrågavarande lag kan indirekt verka upphäfvande af fideikommiss, en följd, som af mången torde ses med ej oblidla ögon. Om emellertid fideikommissens upphäfvande anses gagneligt, torde det vara riktigare att genomföra upphäfvandet medelst direkt lag-stiftning än att på omvägar nå ett resultat, som för mången enskild är af djupt ingripande natur.

Med afseende å fast egendom, som icke innehafves såsom fideikommiss, visa sig icke dessa svåra följder, emedan arfvinge till sådan egendom blir egare till densamma, under det fideikommissarie innehafver sin egendom endast under nyttjanderätt. Det synes vara en orättvisa att fordra samma skatt af nyttjanderättshafvare som af egare. Denna orättvisa kunde i någon mån utjemnas, om, i fråga om fideikommiss, lagfartsstämpeln skil-des från arfsskatten och den senare finge utgå med bestämdt belopp under vissa år, exempelvis fem å tio, med bestämmelse tillika, att, om fideikommissarie doge under dessa år, den afgift, som skolat derefter af honom erläggas, efterskänktes. Rationellt vore, om arfsskatten, i fråga om fidei-kommiss, beräknades efter kapitaliserade värdet af nyttjanderätten på sätt rörande annan nyttjanderätt i lagens 17 § stadgas.

Då ifrågavarande lag således synes vara svår att tillämpa och menlig för domarens ställning samt den derigenom stadgade arfsskatt onödigt be-tungande, ej medförande väsentlig fördel för staten och orättvis emot en

klass af fastighetsinnehafvare, fideikommissarier, vågar jag föreslå, att Riksdagen måtte besluta underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t ville taga under nådig ompröfning, i hvad mån dels lagens bestämmelser om stämpelafgift för bodelegares andel i dödsbo må kunna förenklas, dels ock denna stämpelafgift må kunna i allmänhet minskas och i fråga om fideikommiss jemkas, samt att Kongl. Maj:t ville i nåder föreslå Riksdagen de förändrade bestämmelser, som kunna finnas lämpliga.»

I nu gällande stämpelförordning af den 9 augusti 1894 har i enlighet med Riksdagens uttalande i dess skrifvelse till Kongl. Maj:t den 27 november 1892 åt arfsskatten inrymts en viktigare plats i vårt skattesystem, än förut varit fallet. Egendom, som genom arf öfvergår från en till annan, synes ock vara ett synnerligen lämpligt föremål för beskattning, och detta desto mera, då såsom hos oss skatten drabbar den större förmögenheten jemförelsevis hårdare. Att vid tillämpningen af de härom gällande stadgandena svårigheter någon gång kunna möta, vill utskottet icke förneka, men synas dessa svårigheter dock icke vara af sådan betydighet att anledning förefinnes att vidtaga någon åtgärd för erhållande af förenklade bestämmelser i detta hänseende; och än mindre kan utskottet tillstyrka Riksdagen att nu, efter det gällande stämpelförordning så nyligen tillkommit, öfvergifva de principer, som af Riksdagen antagits såsom grunder för denna beskattning.

Beträffande stämpelskatten för fideikommiss, kunna väl fall förekomma, då denna skatt drabbar väl hårdt, hvilket eger rum, då fideikommiss-egendom innehafves af någon endast kort tid och derefter öfvergår till annan, som icke är hans närmaste arfvinge. Det kan i sådant fall hända, att en fideikommissarie får utbetala stämpelafgiften, utan att denna hinner ersättas honom genom egendomens afkastning och utan att hans arfvingar erhålla någon förmån af fideikommisset. Sådana fall måste dock betraktas såsom sällsynta undantag, och erinras må, att enahanda missförhållande kan inträffa jemväl då genom testamenté blifvit bestämdt, att egendom skall tillfalla en person och efter dennes död en annan, som icke är den förres närmaste arfvinge. Utskottet har därför icke ansett sådana undantagsfall utgöra tillräcklig anledning till ändring i nu gällande bestämmelser uti ifrågavarande afseende. Då det emellertid kan inträffa, att fideikommissarie saknar medel att inom den för lagfarten bestämda tid betala den stadgade stämpelafgiften, torde det kunna ifrågasättas, huruvida icke anstånd med stämpelafgiftens erläggande kunde beviljas, dock mot säkerhet

i inteckning eller i annan för tillvaratagandet af statens rätt betryggande form, men har utskottet ansett sig sakna tillräcklig anledning att i den form frågan nu föreligger härom framställa något förslag.

På sålunda anförda skäl hemställer utskottet,

1:o) att herr friherre Klingspors förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en inom Andra Kammaren af herr *P. Olsson* i Åsak väckt motion, n:o 56, har förslag framstälts, antingen att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t utarbета och för Riksdagen framlägga lagförslag i syfte att åstadkomma en mera verksam kontroll öfver att stämningar till underrätt vederbörligen stämpelbeläggas, eller att lagutskottet, derest utskottet gillade motionens syfte, ville formulera och för Riksdagen framlägga förslag till sådan lagändring, som för det angifna målets vinnande erfordrades.

I denna motion, hvilken hänvisats till bevillningsutskottet, har motionären, efter erinran derom, att enligt gällande stämpelförordning stämningar till underrätt skola förses med stämpel till belopp af en krona, vidare anfört följande:

»Enligt rättegångsbalkens 11 kap. 1 § utfärdas stämningar af domaren, som dock, med stöd af kongl. brefvet den 8 januari 1746, eger till annan öfverlemnna detta uppdrag. Emellertid lär väl domaren, äfven då annan förordnas till utfärdare af stämningar, få anses skyldig svara för att ifrågavarande handlingar förses med stämpel.

Af två under nästlidet är påbörjade rättegångar framgår, att utfärdare af stämningar icke alltid låta sig angeläget vara att efterkomma stämpelförordningens föreskrifter i detta fall. Den omständigheten, att åtminstone den ene af dem, som blifvit åtalade för förseelse härutinnan, är förvunnen till att hafva under en lång följd af år underlåtit stämpelbelägga af honom utfärdade stämningar utan att denna underlåtenhet förr än på sista tiden kommit i dagen, tycks till och med bevisa möjligheten af att sådana förseelser mera, än känt är, ega rum.

I afseende å stämningar kan också en sådan underlåtenhet vara frestande för domaren, då dessa handlingar återkomma till honom och sedan ej blifva vidare synliga.

Skärpt kontroll i detta afseende torde sålunda få betraktas som önskvärd. Denna skulle enligt mitt förmenande kunna vinnas derigenom,

att domaren ålades till hofrätten insända renskrifna stämningsslistor tillika med ena delen af den dubbla beläggningsstämpeln, som borde användas.»

Äfven om, såsom motionären framhållit, fall förekommit, då domare uraktlåtit att med stämpel förse stämningar, hafva dock sådana försummelser varit ytterst sällsynta. För det fall, att en underlåtenhet af denna art är afsigtlig och att sålunda ett embetsbrott föreligger, torde någon tillfyllestgörande kontroll icke ens vara möjlig, och då ifrågavarande stämpelafgift är till beloppet jemförelsevis obetydlig, torde beträffande de försummelser, som möjligen kunna förekomma utan uppsåt från vederbörande domares sida, kontrollen icke kunna anses vara af någon betydelse. En tillförlitlig kontroll i berörda hänseende är ock svårt att erhålla. Motionärens förslag om åläggande för domaren att till vederbörande hofrätt insända renskrifna stämningsslistor tillika med den ena delen af den dubbla beläggningsstämpel, som borde användas, kan väl synas erbjuda en utväg, men äfven en sådan kontroll vore icke tillförlitlig, då det icke vore möjligt att erhålla visshet derom, att samtliga stämningar blefve å listan upptagna. En dylik åtgärd, som skulle medföra ytterligare ökning i de underdomarena åliggande mångfaldiga göromål, skulle också möjligen hafva till följd, att häradshöfdingarne på landet komme att i mindre utsträckning, än nu är fallet, förordna andra personer att utfärda stämningar, hvilket åter skulle medföra ganska afsevärd olägenhet för allmänheten på landsbygden, särskildt i vidsträckta domsagor. I fråga om de stämningar, som blifva i domboken intagna, förefinnes redan tillräcklig kontroll derigenom, att dessa skola vara försedda med stämpel, och då utskottet på grund af hvad ofvan anförts funnit någon ytterligare kontroll uti ifrågavarande afseende icke vara af behovet påkallad, hemställer utskottet,

2:o) att herr Olssons förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föränleda.

Stockholm den 13 mars 1899.

På bevillningsutskottets vägnar:

H. CAVALLI.

Reservationer:

vid punkten 1:o)

dels af herrar friherre *Klingspor* och af *Burén*, hvilka yrkat, att herr friherre *Klingspors* motion på deri anförda skäl måtte bifallas, samt

att Riksdagen sålunda måtte besluta skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t ville taga under nådig ompröfning, i hvad mån dels lagens bestämmelser om stämpelafgift för bodelegares andel i dödsbo må kunna förenklas, dels ock denna stämpelafgift må kunna i allmänhet minskas och i fråga om fideikommiss jemkas, samt att Kongl. Maj:t ville i nåder föreslå Riksdagen de förändrade bestämmelser, som kunna finnas lämpliga;

dels ock, mot utskottets motivering, af herrar *Cavalli*, *Weinberg*, *Philipson*, *Meyer*, *G. Jansson* och grefve *Hamilton*;

samt vid punkten 2:o)

af herrar *Lundström*, *G. Jansson*, *Göransson* och *Swartling*, hvilka ansett, att bevillningsutskottet bort, i anledning af herr *Olssons* i *Åsak* motion, föreslå,

att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta undersöka, huruvida en mera verksam kontroll öfver att stämningar till underrätt vederbörligen stämpelbeläggas må kunna åstadkommas, samt till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill undersökningen möjligen kan gifva anledning.

Härjemte har herr *Bergendahl* begärt få antecknadt, att han icke deltagit i den slutliga behandlingen inom utskottet af de i detta betänkande omförmälda frågor.
